

"Bare der er rigeligt – og det kan moses"

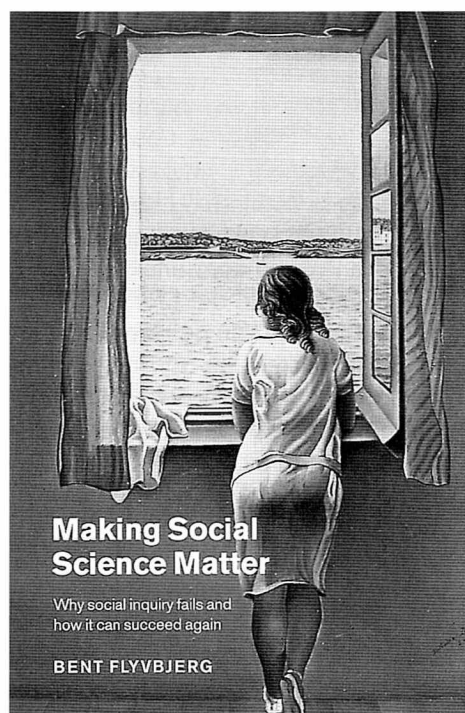
Anmeldelse af Lone Scocozza

Sådan svarede en langtidschauffør Politikens journalist, da han spurgte, hvordan det var at leve af maden på de tyske autostradaer. Nogenlunde ligesådan kunne svaret lyde, hvis moderne sociologer og andre socialforskere blev spurgt om deres forhold til datagrundlag og teoretisk baggrund: Bare der er rigeligt, og det kan moses!

Derfor er det en fornøjelse at læse Bent Flyvbjergs seneste bog "Making Social Science Matter", som er en kritisk og skarp-sindig analyse af moderne socialvidenskabs teori- og metodegrundlag. Det er måske en overdrivelse at skrive "moderne socialvidenskab", forstået som hele det socialvidenskabelige Parnas, da Flyvbjergs kritik især retter sig imod den angloamerikanske empiristiske/positivistiske model, som flertallet af de skandinaviske forskere dyrker – i modsætning til den kontinentale, der i langt højere grad er videnskabsteoretisk og filosofisk reflekteret.

Har man læst Flyvbjergs doktorafhandling "Rationalitet og magt" (anmeldt i Social Kritik nr. 22/23), kan man dog blive en lille smule utålmodig under læsningen af hans nye bog, fordi meget heri er en gentagelse af afhandlingens 1. bind, som ligeledes er en metode- og teorikritik. Nu er gentagelser jo ikke nødvendigvis af det onde, blot man kommer en smule længere hver gang. Det er jeg imidlertid lidt i tvivl om, Flyvbjerg gør. Der er ganske vist tilkommet en masse nye "hot names" i teksten, men det ligner mere name-dropping end referencer til uddybende nye vinkler. Men til sagen, hvad er substansen i kritikken, hvad er Flyvbjergs ærinde, og på hvilken måde behandler han sit emne?

Flyvbjerg tager sit udgangspunkt i den gamle diskussion om enhedsvidenskaber versus enkeltvidenskaber. Den positivistiske

*Bent Flyvbjerg:
MAKING SOCIAL SCIENCE MATTER
– WHY SOCIAL INQUIRY FAILS
AND HOW IT CAN SUCCEED AGAIN.
Cambridge University Press. Cambridge 2001.
204 sider.*

videnskabsopfattelse giver jo udtryk for, at den repræsenterer den rene og eneste form for videnskab, og at man med anvendelse af de empiriske metoder kan analysere og forudsige virkeligheden exakt og objektivt. Da den tidlige sociologi voksede frem i 1800-tallet lod den sig kolonialisere af de tekniske videnskaber, og den erklærede målsætning for såvel Comte som Durkheim var, at gøre

socialvidenskaberne ligeså "videnskabelige" som de tekniske videnskaber, og midlet hertil var anvendelsen af den numeriske metode.

Heroverfor påpeger Flyvbjerg, at videnskabelig refleksion drejer sig om andet og mere end epistemologi, altså spørgsmålet om, hvordan vi erkender verden, det vigtigste er nemlig ontologien, dvs spørgsmålet om beskaffenheden af den verden, vi beskæftiger os med. I følge Flyvbjerg er den sociale virkelighed af en helt anden karakter end den naturvidenskabelige og materielle – og derfor må den erkendes på andre måder og med andre midler: Altså der eksisterer ingen enhedsvidenskab, men en række virkelighedsfraktioner, som i kraft af deres specifikke karakter kræver specifikke erkendelsesniveauer.

Flyvbjergs pointe er bl.a., at når den naturvidenskabelige og positivistiske forskningsmodel hidtil har været så stærkt placeret, så skyldes det, at oplysningstidens instrumentelle rationalitet har fået den dominerende position i såvel samfundsmæssig som videnskabelig betydning. Det er tænkere som Platon, Hobbes, Kant og Habermas, der har domineret feltet, hvilket har bevirket, at det konkrete, det praktiske og etiske negligeres. Over for disse tænkere modstiller Flyvbjerg: Aristoteles, Machiavelli, Nietzsche og Foucault, som lader konflikt og magt være konstituerende for sociale og politiske undersøgelser.

Social forskning er, påpeger han, at forstå magtens realitet og at fremanalysere, hvordan magten fungerer. Magt er altså det fundamentale begreb i forskning, der vedrører menneskelige og samfundsmæssige forhold.

Hvis man kan tilslutte sig Flyvbjergs videnskabskritiske betragtninger, hvilket undertegnede kan, bliver man måske en lille smule utålmodig undervejs, fordi man hele tiden får

løfter om, at der også vil komme nogle praktiske anvisninger på, hvordan man konkret kan gå frem, hvis man vil følge magttænkningen i sin forskning. Det kommer til sidst, men heller ikke her så uddybende, som man kunne ønske sig. I "Magt og Rationalitet" leverede Flyvbjerg et mesterstykke i magtforskning på et så konkret og detaljeret plan, at det i sig selv udgjorde et lærestykke i, hvordan magtforskning kan praktiseres. Derfor opleves den nye bogs praktiske anvisninger noget udvandede, og det kan anbefales at læse afhandlingen i stedet for.

Men hvad skriver han så i sine praktiske anvisninger? Kort sagt: Magt bør altid være i centrum for sociale og samfundsmæssige analyser. Forskning bør være konkret og kontekstbaseret. Case-studier er en af de bedste metoder hertil. Hav mistillid til autoriteter og tro ikke, at demokratiet kan trives uden konstant kritik.

Jeg kan ikke være mere enig! Så orker man ikke at læse de mange sider i den gamle afhandling, så vil jeg alligevel anbefale denne meget tyndere udgave. Især til de kolleger, som i en artikel i "Lancet" for nyligt præsenterede et epidemiologisk studie, der for fuld alvor søger at modbevise en latterlig påstand om, at dronning Margrethe er skyld i, at så mange danskere ryger. "Vi elsker vor dronning", skriver de, men hendes indflydelse på den danske befolkning er altså ikke så betydningsfuld, at rygningens udbredelse i Danmark skyldes hende.

Jeg har absolut ingen følelser for dronning Margrethe, men jeg ville ønske, at de der har det, også reflekterede lidt over, hvad det er, de som samfundsforskere beskæftiger sig med.